

คู่มือแนวทางการทำธนาคารน้ำใต้ดินเบื้องต้น

โดย AGS American Groundwater Solutions, LLC

ภาษาไทย version 1.1/2019
Prepared by Thanet Natisri

เพื่อมอบให้กับ มูลนิธิสิริบุญไทย ประเทศไทย

THAILAND GROUNDWATER BANKING CONCEPT

BY AGS AMERICAN GROUNDWATER SOLUTIONS, LLC

โครงการธนาคารน้ำใต้ดินในประเทศไทยมีจุดมุ่งหมาย คือ มุ่งเน้นไปที่แนวทางการบริหารจัดการน้ำใต้ดินแบบครบวงจร โดยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่สามารถมีส่วนร่วมในการปฏิบัติร่วมกัน จุดมุ่งหมายของโครงการอีกประการหนึ่ง คือ การมุ่งเน้นที่จะช่วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนให้สามารถบริหารจัดการจัดการตัวเองได้ โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากทางภาครัฐเพียงอย่างเดียว โดยเฉพาะในด้านของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ของตน

ส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- ❖ ดูแลเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เก็บข้อมูลและการสังเกตการณ์น้ำใต้ดินในเขตปกครองที่รับผิดชอบ ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชนในพื้นที่ในเรื่องของการดูแลรักษาพื้นที่ที่รับน้ำฝนที่ต้นน้ำอยู่ (watershed protection) ขั้นพื้นฐาน
- ❖ หาแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำใต้ดินในระบบใหญ่ ซึ่งได้แก่ระบบการเติมน้ำใต้ดิน เพื่อที่จะทำการส่งน้ำฝนที่ตกลงมาไปเก็บไว้ในชั้นน้ำใต้ดินในบริเวณที่จำเป็น เพื่อให้เพียงพอกับปริมาณความต้องการใช้น้ำใต้ดินในพื้นที่นั้นๆ นอกจากนี้คุณภาพน้ำที่จะเติมลงไปสู่ใต้ดินช่วงฤดูน้ำหลากน้ำนั้น ควรจะผ่านมาตรฐานขั้นพื้นฐานของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล หรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับผิดชอบและดูแลเขตพื้นที่นั้นๆ
- ❖ เก็บรวบรวมข้อมูลสถิติการใช้น้ำจาก ใต้ดินในพื้นที่ เพื่อที่จะให้เพียงพอกับอัตราการเติมน้ำโดยธรรมชาติและบ่อประติษฐ์ที่ทางท้องถิ่นดำเนินการ เพื่อป้องกันปัญหาการขาดแคลนน้ำใต้ดิน (To prevent aquifers from depleted)
- ❖ กำหนดกฎระเบียบและข้อบังคับร่วมกัน ในการใช้ทรัพยากรน้ำใต้ดินในพื้นที่
- ❖ ส่งเสริมและสนับสนุนประชาชนในพื้นที่ให้ใช้ระบบการชะลอน้ำในพื้นที่ของตนเอง (ธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิด) จัดตั้งโครงการเผยแพร่ความรู้เรื่องธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิด และสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการจัดทำธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิดให้ประชาชนในแต่ละครัวเรือน

ส่วนของประชาชน

- ❖ เรียนรู้บทบาทและหน้าที่ขั้นพื้นฐานของตนเองที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ความสำคัญของการรักษาเขตพื้นที่รับน้ำฝนที่ต้นน้ำอยู่ (watershed) ซึ่งจะส่งผลช่วยให้ลด

ความเสี่ยง และป้องกันการปนเปื้อนของทรัพยากรน้ำบาดินและน้ำใต้ดิน แหล่งน้ำธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

- ❖ สร้างระบบชลประทานในพื้นที่ตนเอง โดยใช้ระบบธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิด เพื่อที่จะลดปริมาณน้ำหลากในช่วงฝนตก ซึ่งจะช่วยลดปริมาณน้ำหลากในชุมชน และในด้านการบริหารจัดการการนำท่วมขังและน้ำท่วมฉับพลันของท้องถิ่นหรือชุมชนให้ง่ายขึ้น
- ❖ พยายามส่งเสริมและขยายผลความรู้ด้านการรักษาเขตพื้นที่รับน้ำฝนที่ตนอาศัยอยู่ (watershed) และพยายามบรรจุเข้าในหลักสูตรของการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งจะช่วยพัฒนาเยาวชนรุ่นใหม่ให้เป็นแบบอย่าง เพื่อที่จะยกระดับคุณภาพสังคมให้น่าอยู่มากยิ่งขึ้น

มาตรฐานของการดำเนิน โครงการธนาคารน้ำใต้ดินเบื้องต้น

การเติมน้ำใต้ดินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ธนาคารน้ำใต้ดินระบบเปิด)

- ❖ การทำธนาคารน้ำใต้ดินระบบเปิดนั้นเป็นการทำงานระบบใหญ่ ที่มุ่งเป้าหมายเพื่อที่จะเติมน้ำฝนที่ตกลงมาในช่วงฤดูฝนไปเก็บไว้ยังชั้นน้ำใต้ดิน ซึ่งจะเป็นการป้องกันการเสียดุลของน้ำใต้ดินและขาดแคลน (overdraft) พื้นที่ที่จะจัดทำโครงการควรได้รับการคัดเลือกและออกแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญหรือหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านธรณีวิทยา วิศวกรหรือสถาปนิก เพื่อเป็นการป้องกันความผิดพลาดและผลกระทบข้างเคียงที่จะเกิดกับสิ่งแวดล้อม และการปนเปื้อนของน้ำใต้ดิน ในบริเวณพื้นที่นั้นๆ มีวิธีการคือขุดบ่อน้ำให้ความลึกทะลุถึงชั้นหินซึมน้ำ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับงบประมาณของโครงการ นอกจากนี้ควรจะมีการทำการสำรวจธรณีฟิสิกส์ (geophysical survey) เพื่อจะได้ทราบข้อมูลระบบธรณีวิทยาให้ละเอียดขึ้นเพื่อประกอบการวางแผนและออกแบบขั้นต่อไป (รายละเอียดขั้นตอนการทำให้ดู ที่คู่มือเล่มใหญ่ของ AGS Groundwater Banking Standards 1.1)
- ❖ ก่อนเริ่มดำเนินการก่อสร้าง โครงการธนาคารน้ำใต้ดินระบบเปิด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรถ่ายทอดและส่งเสริมความรู้ให้กับประชาชน ในพื้นที่ในเรื่องเรื่องการป้องกันเขตพื้นที่รับน้ำฝนที่ตนอาศัยอยู่ (watershed protection program)
- ❖ การจัดทำโครงการควรได้รับการอนุญาตตามข้อกำหนดหรือข้อบังคับของหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องทรัพยากรน้ำใต้ดินในพื้นที่ เพื่อที่จะป้องกันการเจือปนของน้ำบาดาล และควรมีการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่รับรู้และลงมติดเห็นชอบที่จะจัดทำโครงการ
- ❖ เมื่อดำเนินโครงการแล้วเสร็จ พื้นที่ที่ก่อสร้างบ่อเติมน้ำใต้ดินนั้น ควรจะมีระบบการป้องกันภัย เช่น รั้วและป้ายเตือน เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อผู้ที่อาศัยอยู่พื้นที่ใกล้เคียง

- ❖ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรที่จะดูแลรักษาบ่อเติมน้ำนั้นเป็นระยะ เพื่อเป็นการรักษาประสิทธิภาพเติมน้ำของบ่อที่ขุด และควรตรวจสอบคุณภาพและระดับน้ำของน้ำใต้ดินผ่านบ่อบาดาลเป็นประจำ

การเติมน้ำใต้ดินของประชาชนทั่วไป (ธนาคารน้ำใต้ดินระบบเปิด)

- ❖ วิธีการเติมน้ำใต้ดินระบบนี้สามารถใช้ในพื้นที่ของประชาชนทั่วไปที่มีขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ เพื่อที่จะเป็นตัวเลือกในการเพิ่มศักยภาพการเก็บน้ำฝนที่ตกลงมาลงไปสู่ชั้นใต้ดินด้วยการสร้างบ่อเติมน้ำในพื้นที่
- ❖ ขนาดของบ่อที่จะทำการเติมน้ำขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำที่ต้องการใช้ และพื้นที่ที่สามารถดำเนินการขุดบ่อ
- ❖ พื้นที่ที่จะทำการขุดบ่อควรอยู่ในบริเวณที่มีปริมาณน้ำฝนจากพื้นที่รับน้ำที่จะไหลลงสู่บ่อได้ในจำนวนที่มากพอสมควร เพื่อให้คุ้มค่ากับการดำเนินโครงการ
- ❖ ขนาดความกว้างยาวของบ่อเติมน้ำขึ้นอยู่กับพื้นที่และชั้นดิน แต่สิ่งสำคัญคือความลึกของบ่อเติมน้ำควรจะมีถึงชั้นหินซิมน้ำ (vadose zone) เพื่อให้สามารถกรองผ่านชั้นดินและชั้นหิน ลงไปสู่ชั้นน้ำบาดาลต้นได้
- ❖ ถ้าพื้นที่ของการสร้างบ่อเติมน้ำอยู่ในเขตการเกษตรกรรมพื้นที่รับน้ำฝนที่อยู่ในบริเวณของบ่อเติมน้ำนั้นไม่ควรจะมีสารเคมีที่เป็นอันตรายจากยาฆ่าแมลงหรือปุ๋ยที่เป็นอันตรายและเสี่ยงต่อการปนเปื้อนของน้ำใต้ดิน (สามารถสอบถามไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ เช่น กรมทรัพยากรน้ำ เพื่อทราบถึงประเภทของสารเคมีต้องห้ามหรือที่เป็นพิษต่อน้ำใต้ดิน)
- ❖ เมื่อก่อสร้างบ่อเติมน้ำเสร็จแล้ว บริเวณบ่อเติมน้ำควรมีรั้วและป้ายเตือนเพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับมนุษย์และสัตว์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณนั้น
- ❖ สามารถใช้น้ำได้จากระบบเติมน้ำได้สองวิธี คือ สามารถใช้เครื่องสูบน้ำทำการสูบน้ำขึ้นมาจากบ่อน้ำโดยตรง และสามารถใช้น้ำผ่านการสูบน้ำของบ่อน้ำบาดาล
- ❖ หลังจากที่ทำการก่อสร้างบ่อเติมน้ำแล้วเสร็จ เจ้าของพื้นที่ควรมีการดูแลรักษาบ่อเติมน้ำเพื่อรักษาประสิทธิภาพ และตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำ และคุณภาพของน้ำใต้ดินผ่านบ่อบาดาลเป็นประจำ

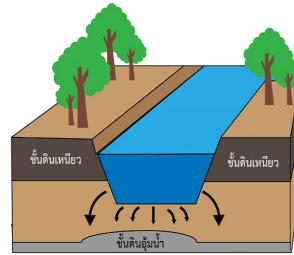
ตัวอย่างโครงการธนาคารน้ำใต้ดิน โดยใช้บ่อประติศฐ์ในประเทศไทยที่ดำเนินการโดยทีม AGS

สามารถเรียนรู้ระบบ
ธนาคารน้ำใต้ดิน
และที่ไปที่มาเพิ่ม
เติมได้ที่ QR Code

Scan me

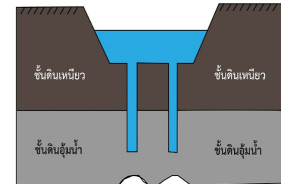
แบบบ่อเปิดขนาดใหญ่

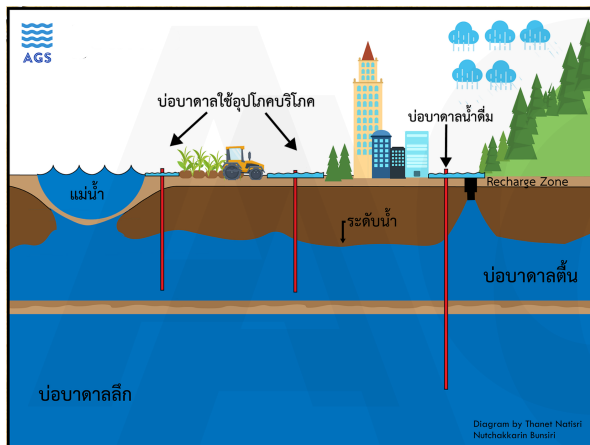
เป็นการขุดบ่อขนาดใหญ่ให้ทะลุชั้นดินเหนียว
สามารถรีชาร์จ(ส่งน้ำ)ลงใต้ดินได้ใน
ปริมาณมากเหมาะสำหรับพื้นที่ขนาดใหญ่
ใช้งบประมาณสูง

Diagram by Thanet Natsiri
Nutchokkorin Bunsiri
AGS Copyright 2018

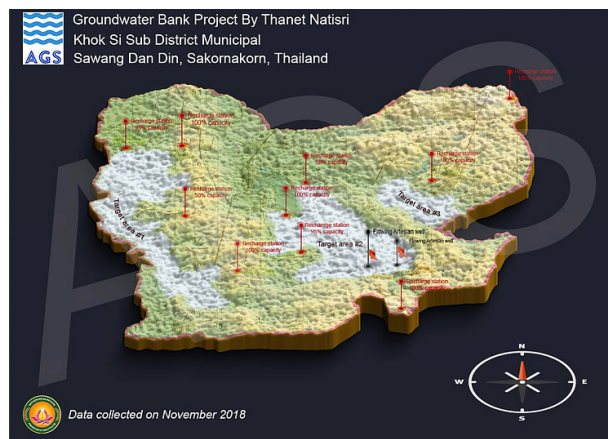
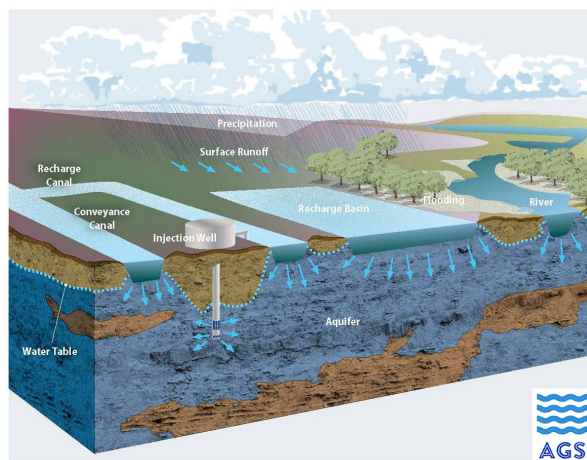
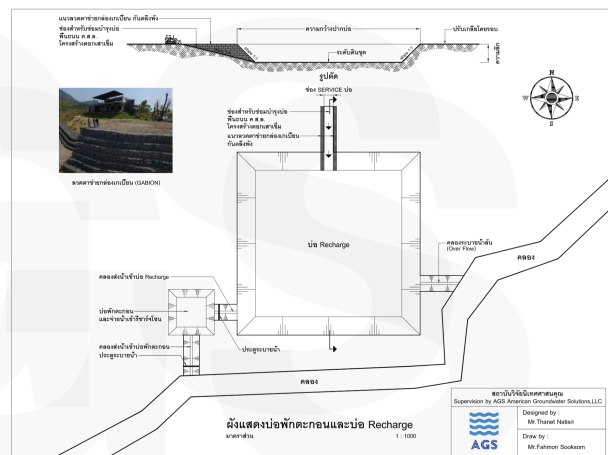
เป็นการขุดบ่อเปิดขนาดเล็กที่เจาะสะดือ
ให้ทะลุชั้นดินเหนียว เหมาะกับพื้นที่ขนาดเล็ก
ใช้งบประมาณต่ำแต่ประสิทธิภาพจะต่ำกว่า
บ่อเปิดขนาดใหญ่

แบบบ่อเปิดขนาดเล็กเจาะสะดือ

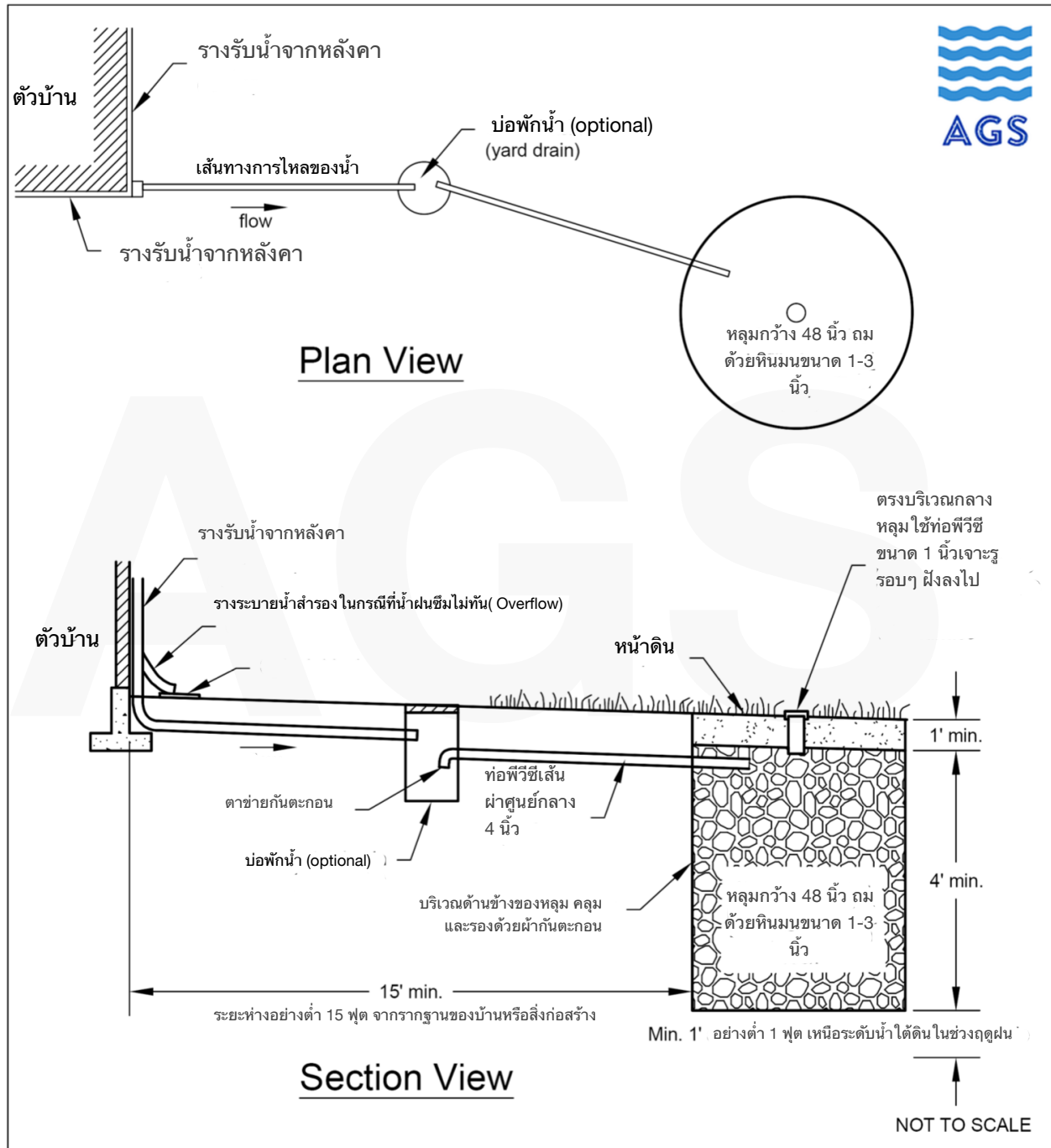

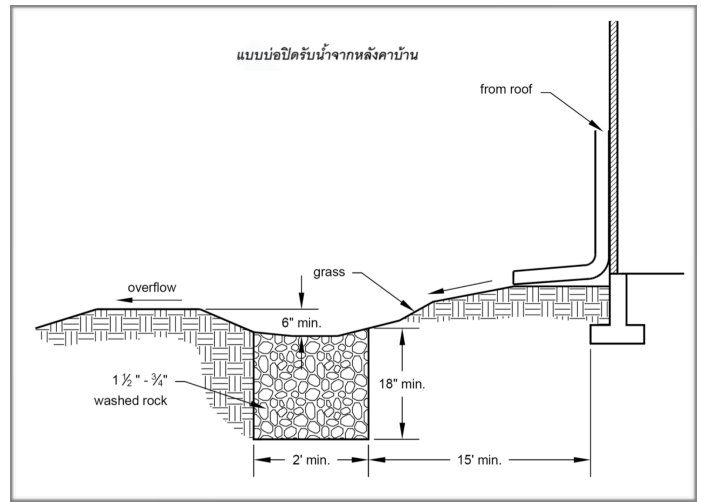
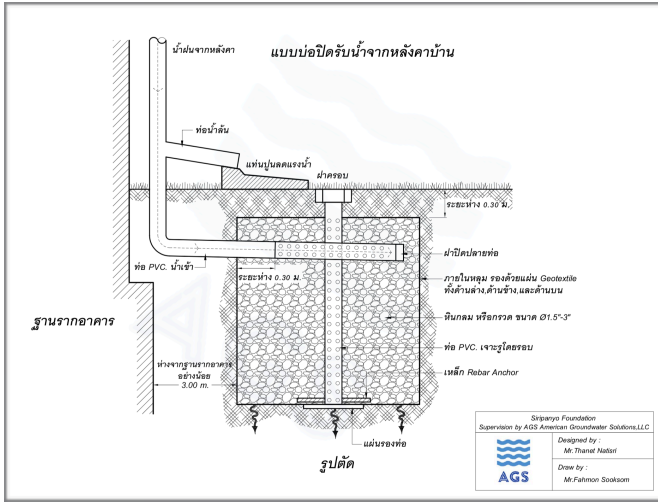
แผนรอน้ำป้องกันกรกัดเซาะ

มาตรฐานระเบียบการทำนาคาร์น้ำใต้ดินระบบปิดเบื้องต้น

นาคาร์น้ำใต้ดินระบบปิด คือ โครงการที่มุ่งเน้นไปที่การแก้ไขปัญหาหน้าท่วมขังในครัวเรือน และเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมประชาชนให้ร่วมด้วยช่วยกันลดปริมาณน้ำหลากในช่วงฝนตก โดยการ ทำนาคาร์น้ำใต้ดินระบบปิดในบริเวณบ้านหรือพื้นที่ของตนเอง ซึ่งโครงการนี้จะช่วยชุมชนและท้องถิ่นในการบริหารจัดการน้ำหลากในช่วงฝนตกให้ง่ายขึ้น อีกทั้งจะช่วยป้องกันความเสี่ยงต่อการปนเปื้อนของแม่น้ำ ลำคลอง และแหล่งน้ำธรรมชาติ

หัวใจหลักของการออกแบบ

- ❖ รักษาระดับความห่างของหลุมจากสิ่งก่อสร้างหรือรากฐานประมาณอย่างน้อย 10 ฟุต
- ❖ สร้างระบบหรือพื้นที่ให้น้ำล้นออกจากหลุมในกรณีที่มีฝนตกเยอะเกินปริมาณ
- ❖ ขนาดความกว้างลึกยาวของหลุมขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำที่จะลงหรือปริมาณน้ำในพื้นที่
- ❖ ความลึกของหลุมควรอยู่ระหว่าง 18 ถึง 48 นิ้ว (หรืออาจจะลึกกว่าก็ได้ ในกรณีที่พื้นที่จำกัดไม่สามารถขยายด้านกว้างได้)
- ❖ ควรจะมีบ่อสังเกตการณ์อย่างน้อยหนึ่งบ่อ (บ่อที่มีท่อพีวีซีไหลผ่านขึ้นมาเหนือผิวดิน) ในพื้นที่ใกล้เคียง และแนะนำให้ทำระบบ clean out ด้วย
- ❖ ควบคุมวัสดุที่จะลงในหลุม เช่น หิน กรวด ด้วยผ้ากันตะกอน (geotextile)
- ❖ อัตราการซึมน้ำสูงสุดไม่เกิน 48 ชั่วโมง

พื้นที่ที่เหมาะสมต่อการทำ

- ในครัวเรือนชนบท : ควร
- ในพื้นที่เขตชุมชน : ควร
- ในพื้นที่บ้านจัดสรร : ควร
- ในพื้นที่ตัวเมือง : ควร
- ในพื้นที่อุตสาหกรรม : ไม่ควร
- พื้นที่ถนน : ไม่ควร

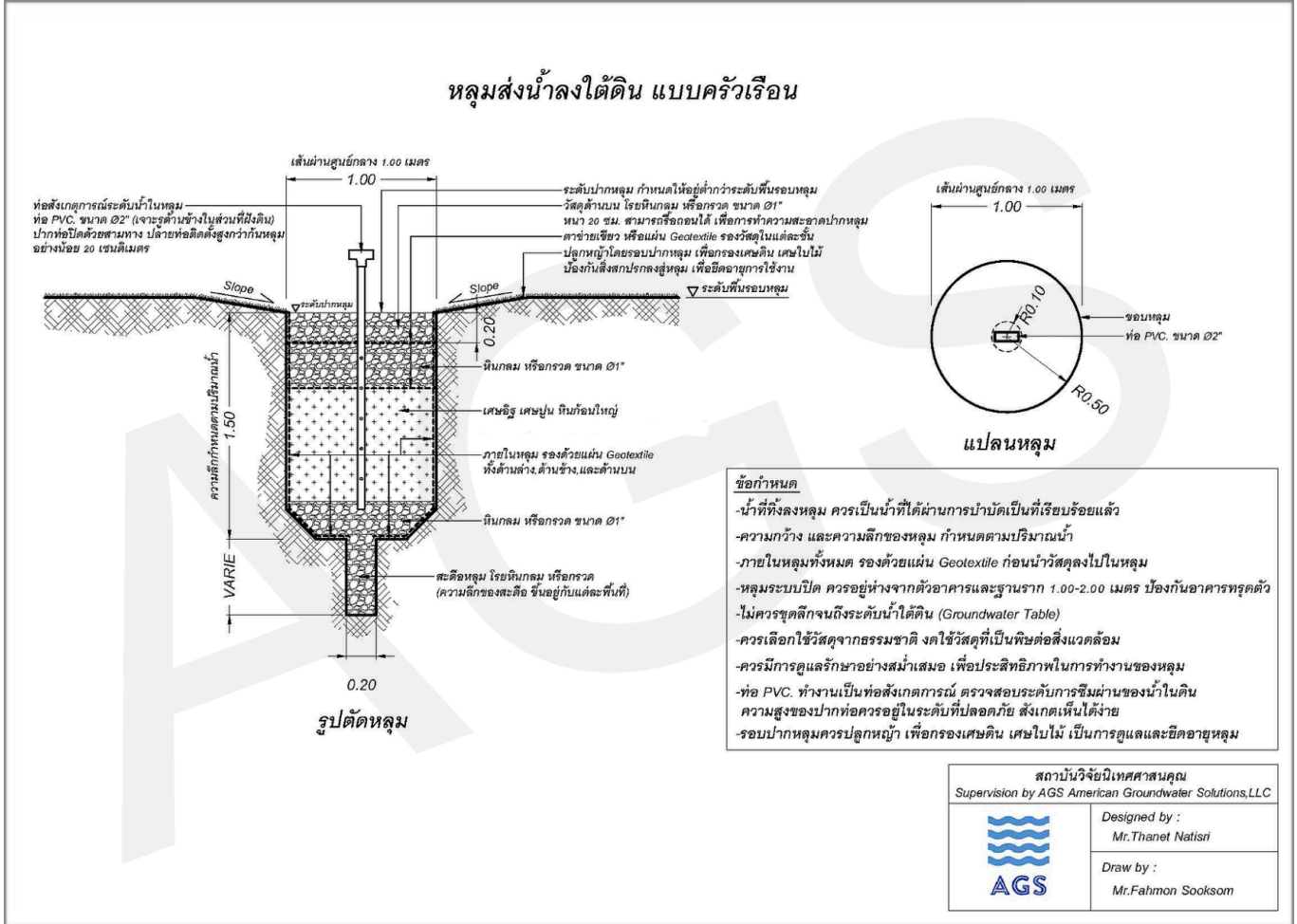
คุณสมบัติของบ่อกับเรื่องมลพิษ

- Total Suspend Solid : ไม่สามารถจัดการได้
- Nutrients : ไม่สามารถจัดการได้
- Metals: ไม่สามารถจัดการได้
- Pathogens: ไม่สามารถจัดการได้

บทบาทต่อน้ำฝน

- ลดปริมาณ โดยรวม: ระดับกลาง
- อัตราเติมน้ำ : ระดับกลาง
- คุณภาพของน้ำ : ระดับกลาง
- การควบคุมน้ำ : ระดับกลาง

มาตรฐานของการทำธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิดในครัวเรือน

สามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมได้จาก www.usagroundwater.com
Follow AGS Residential Dry Well Guideline, Scan QR code below.

ธนาคารน้ำใต้ดินระบบเปิด

การดูแลรักษาเขตพื้นที่
รับน้ำฝนที่ต้นอาศัยอยู่
(Watershed protection)

ธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิด